q̄d carnis illic sub̄a futā nō sit. ƺ q̄d carnalis oīs necessitu
do sit defutura. carnisq3 amor. amore spūs absorbendꝰ. ⁊ infir
me q̄ nūc sūt humane affectioēs. ī diuinas quasdā habeant
ɔmutari. Tūc sagena caritatis que nūc tracta ꝑ hoc mare
magnū ⁊ spaciosum. ex oīm̄ genere piscīū congregare ñ desi
nit; cū ꝑducta ad litꝰ fuerit. malos foras mittens. bonos so
lūm retinebit. Siquidē in hac vita ex oīm̄ gen̄e piscīū intra
sinū sue latitudīs caritas recte cōcludᵗ. ū se pro tempe omnib3
cō formans. omniūq3 ī se siue ad uersa siue ꝓspa traiciens.
cu at sua quodāmō faciens. nō solū gaude cū gaudentib3. ƺ etiā
flere cū flentib3 ɔsueuit. Sz ꝑ uenerit ad litꝰ. velᵈ malos pisces
omne q̄d triste patiᶻ foras mittens. sola q̄ placēt ⁊ iocūda eē po
terūt. retinebit. Nūquid em̄ tūc ubi gr̄a paulꝰ q̄ infirmabit
cū infirmis. q̄ urebᵗ ꝓ scandalizatis. ū scandala ⁊ ī firmitas
procul erūt. Aut certe lugebit eos qui nō habēt penitentiā.
ubi certū ē ñ peccātē fore. nec penitentē. Absit aūt ut vel eos
qui ignib3 eternis cū diabolo ⁊ angelꝰ eiꝰ deputandi sūt. plā
gat ⁊ defleat ī illa ciuitate quā fluminis im petꝰ letificat.
cuiꝰ diligit dn̄s portas. sup oīa tabernacula iacob. q̄d videl3
ī tabernacul ⁊ si qū gaudetᶻ de uictoria. laboratᶻ tū impugna.
⁊ plerūq3 periclitatur de uita. ī illa aūt patria nulla ꝓsus
ad mittatur aduersitas siue tristicia. quēadmodū de illa ca
nit. Sic letanciū omniū. habitatio īte. et rursū. Leticia sepi
terna erit eis. Demq3 qm̄ misc̄die recordabitᶻ. ū inmemorabit
iusticie dī solꝰ. Proinde ū iā nō erit miserie locus. aut mise
ricordie tempus. nullus profecto esse poterit miserationis
affectus.
monachum
Incipit epl'a bt̄i bernardi clareuallis ad ~~[illegible]~~ adam ~~de~~
~~vaucensem~~. qui cum Arnoldo abbate Morimundensi vagabat
p diocesim Coloniensem, et est in ordine epistolarum septima.
cum studet revocare et dissuadere divagationem.

Si manēs in caritate quā inte olim aut nouim9
aut putauim9: karitatis ꝓfecto dampna senti
res. que utiqȝ sūt scandala pusillor. Nec em̄ ca
ritas caritatē offendet aut ꝯtempneret. si sentiret
offensum. Nam seipām n̄ pt̄ negare: n̄ eā inse
diuisa est. Nouit poti9 in se diuisa ꝯiūgere: ꝯiuncta diuidere
nescit. Proinde ut dixi si manet īte caritas. non sileret. non
quiesceret. nō dissimularet: gemens ⁊ estuans. et ītra ꝑiū
pectꝰ tuū ꝓculdubio submurmurās illud. Quis scandalizat: et
ego nō uror. Siquidē benigna ē. pacē diligit. ꝯgaudet unita
ti. Sola quippe ē que illā generat. colligat. solidat. et ꝯ seruat
hancqȝ seruari cognoscit in uinculo pacis. Infensa q̊ uob hac
tā honorabili matre unitatis ⁊ pacis. quo pacto q̄d urm̄ q̄dcū
qȝ sacrificiū deo fore acceptū ꝑsumitis: cū absqȝ illa n̄ martiriū
quoqȝ aliq̇ ēē putet apl's. Aut qua rōne uobis forte īfensā
nō esse ꝯfiditis. cui9 castis uisceribz. cui9 caris pignoribz. tam
īhumane agendo n̄ pepercistis n̄ parcitis: scindentes unitatē.
rūpentes uinculū pacis. Ponendū q̊ munꝰ q̄dcūqȝ offere para
tis: et ꝑus habenti aduersū uos. n̄ frat̄ sz fratrū multitudini re
ꝯciliandū. Certe nimirū uniuerse fraternitatis unitas ad ūsum
ūram paucitatē q̊dam ueluti ūri discessꝰ gladio sauciata ꝯqri
t: q̄ que plangens miserabilit̄ dicat. Filij matꝭ mee pugnaue
rūt ꝯtra me. Et merito. Qui em̄ non est cū illa: contra illā est.
Putas sine gemitu tā iustū filie gemitū. pia mat̄ caritas pos
sit audire. Ideo ⁊ ipsa uōes lacrimis iungens suas. ait de uobis.
Filios enutriui et exaltaui: ipi aut̄ spreuerūt me. Karitas
ipe deꝰ ē. pax nr̄a xp̄c qui fecit utraqȝ unū. In trinitate unitas
maxīe ꝯmendat̄. Cui q̊ caritas. pax ⁊ unitas inimica cognoscit̄:
q̄d habz ī regno xp̄i ⁊ dei. Sz forsitan dicis. Abbas nost̄ ab duc
ens: et secū ire ꝑcepit. Num inobedientes esse debuim9. Quis

LANDES-
UND STADT-
BIBLIOTHEK
DÜSSELDORF

quidē in forte oblitus sis. q̄d quadā die communicato mecū nun
cōspirati scandali cōsilio. ac diligent̄ mutua collatione discusso.
īter nos conuenerit. Inquo si p̄ mansisses. et dete illud nō in co
gr̄ue diceret. Adtūs vir qui ū ab. in cōsi. impior. Sz esto. Debu
istis obedire filij p̄ri: magr̄m sequi discipuli. Licuerit certe ab
bati monachos suos ducere quo libuerit. et docē quod volue
rit: sz qm̄ diu vixit. Nūc v̄o mortuo illo. quē vel audire docto
rē vel sequi ducē cogimini. quo adhuc tam graue scandalū nō
emendare cunctemini. Res nā vos p̄hibet ū dico me. sz deū vm
p̄ os ieremie tā benigne vos reuocantē audire. Ait enī. Nūqd
qui cecidit ū resurget. aut qui auersus ē reuertet. Nū et ille mo
riens. īterdixit ne vel p̄ocasium temptetis resurge: p̄ auersio
nē mutire audeatis de reuersione. Ita ne v̄ defuncto necesse
ē uos obedire. et obedire cōtra caritatē. obedire in v̄re salutis
p̄ior periculū. Sz arbitror qd̄ nequaq̄ fuerit vel tenatur eē diu
p̄miciū abbis ad subditos. q̄ coniugū ad seipsos. quor̄ qppe deo
copulā. et ū homo īuiolabili ligauit sacramēto. loquēte sal
uatore. qd̄ deus coniuxit. homo non separet. Ap̄lo aūt asserē
solutā esse mulierē a lege viri mortuo illo. tu te abbīs defuncti
existimas lege teneri. et nō cont̄ legē videlz caritatis. Et hoc dīc
nō qd̄ putē vos vl' viuenti ī hoc paruisse debe̅re aut vl' debitā
esse obediam. sic paruisse. Alioqn̄ generaliter diffinit illa sniā
Declinātem aūt ī obligationes adducet dn̄s cū operantibz in
iqtatē. At ne forte q̄d abbim ē in malo obediam ab hoc male
dicto liberū esse contendat. Audi alibi aptius. Filius nō portabit
iniquitatē p̄ris. et portabit pat̄ nō iniquitatē filij. Ex hijs qʒ
liquido apparet. mala tm̄ p̄cipientibz non esse parendū: preser
tim dū prauus obtemperans impijs. in quo hominū videris
obediens. deo plane cui omē quod p̄cera agnēs mitit. inobe
dientē te exhibes. Valde aū puersū ē p̄fitem te obedientem.

in quo te noveris superiorem propter inferiorem, et divinam propter humanam
nam solvere obedientiam. Quid enim? Quod ubi homo prohibet deus iubet,
ergo audiam hominem surdus deo? Non sic clamant apostoli. Cla-
mant quippe dicentes: Melius est obedire deo quam hominibus.
Sic dominus in ewangelio phariseos increpans: quare et vos, inquit,
transgredimini mandatum dei propter tradiciones vestras? Et per ysaiam.
Sine causa autem ait colunt me, mandata et doctrinas hominum tenen-
tes. Et item ad prothoplastum: Quia eo quod obedisti voci uxoris tue plus
quam mee, maledicta terra in opere tuo. Igitur facere malum quolibet
iubente constat non esse obedientiam, sed inobedientiam. Sane hic adver-
tendum quod quedam sunt pura bona, quedam pura mala, et in hiis
nullam deberi hominibus obedientiam, quia nec illa omittenda sunt etiam
prohibentibus, nec ista tamen vel iubentibus committenda. Porro inter hec sunt me-
dia quedam que pro modo, loco, tempore vel persona, et mala possunt
esse et bona, et in hiis lex est posita obediencie, tamquam in ligno
sciencie boni et mali, et quod erat in medio paradisi. In hiis profecto
fas non est nostrum sequi sensum, sine prescibere magistrorum. In hiis omnino pre-
latorum nec iussio nec prohibitio contempnenda. Videamus ne forte ta-
le fuerit quod arguimus in vobis, et ob hoc forsitan arguitur non debuerit.
Quod evidentius elucebit si premisse divisionis exempla subiecero.
Fides, spes, caritas et cetera huiusmodi pura sunt bona, atque male non
possunt vel iuberi vel teneri†. Pura mala sunt furtum, sacrilegium,
adulterium et cetera talia, que utique nec bene vel precipi vel prohiberi pos-
sunt, nec male vel prohiberi vel non fieri. Adversus huiusmodi non est lex.
Nullius quippe prohibitio valet obviare preceptis, nullius iussio
commendare prohibita. Sunt deinde media, que quidem per se nec bo-
na noscuntur esse nec mala, possunt tamen indifferenter et bene iuberi et
male vel iuberi vel prohiberi, sed male nullatenus in hiis a subditis
obeditur. Ex hiis sunt inter exempli gratia ponere, ieiunare, vigilare, legere,
legere et quecumque talia. Sciendum sane quod media quedam in pura ex pleris-
que

†bene non possunt vel prohiberi vel non teneri.

bonorum seu malorum transiliunt conditionem. Nam et coniugium fieri cum liceat.
et fieri non liceat. factum iam solui non licet. Quod ergo ante nuptias medium
esse liquebat: in iam coniugatis puri boni vim obtinet. Item propria
possidere. secularii quidem homini est medium. quem et non possidere licet: mona
cho vero cui possidere non licet purum malum est. Videsne iam frater vestrum
tamen potissimum membro diuisionis conueniat. In puris malis de
putandum vituperabile: sin vero collocandum inter media. via quidem
excusari forsitan potest propter obedienciam: mora vero penitus non potest que
non sit pro obediencia. Nam mortuo iam abbate si quod tamen iussit quod non de
buit nequaquam esse parendum: superior patefecit disputatio. Et si res
ipse iam satis elucescat. tamen propter quosdam qui querunt occasionem
racio non subterfugiat. clarificata breuiter: et ita clarum ut omnis dubie
tatis umbra disparet. quod non purum sed medium bonum. sed plane
purum fuerit malum sit obedisse: sic utrumque monasterium reliquisse.
Et quidem taceo de mortuo. qui suum et solum iam iudicem habet deum. et vere
nunc suo domino aut stat aut cadit. ne forte indignans et merito indig
nans dicat deus. tulerunt a me homines iudicium. tamen ad correctionem
viuencium non quidem quod gessit. sed quod iussit discucio: utrum illa videlicet
iussio vim habere debuerit. quatinus in scandalum multorum ei fuerit
obsequendum. Et pretermittendum quod sicut simpliciter nichil ei suspi
cantes mali. male licet pro facilitate secuti sunt. putantes illum episcopi
lingonensis et abbatis cisterciensis. cui utique debitor erat in licencia
processisse. quod utique non nullos de illo comitatu sic predidisse credibi
le non est. mirum si non illos tangit reprehensio. dum mox ut compererit sine
mora regrediantur. Igitur aduersus illos tantum in modo presens sermo
est nobis. qui scientes et prudentes miserunt manus in ignem: qui
contempta superioris sententia secuti sunt presumptorem. non audientes apostolum prohi
bentem et denunciantem. ut se ab omni fratre ambulante inordinate sub
traherent. contempnentes et ipsius domini vocem dicentis. Qui non colligit me
cum dispergit. Vos fratres vos inquam aperte et specialiter notat illud apostolicum

Jeremiam. quod cum dolore quidem reminiscor obprobrium. Hec est inquit
gens que non audivit vocem dei sui. Dei enim proprie vox ista est. hostem
suum proprio designantis ex officio et tamquam digito demonstrantis.
ut simplices quosque ab eius impio deterreat consectatu. Qui non est
inquit mecum dispergit. At si dicat. In hoc te iam mecum non esse intelli
gas: si sequeris dispersorem. Deo ergo clamante qui non colligit mecum
dispergit: sequi vos oportuit dispersorem? Deo inquam vos invitante
ad colligendum: hominem potius ad dispergendum obsequi debebatis?
Magistros contempnebat: subditos exponebat: socios conturbabat:
et vos videntes furem currebatis cum eo. Silere de mortuo statu
eram: sed conpulsus sum fateor aliquantum pretergredi: dum non potuit
improbari obediencia. si non reproba monstraretur et iussio. Porro
iussio et actio hominis cum divisa non fuerit: impossibile visum est
unam sine alia vel approbari. vel respui. Liquet tamen huiuscemodi iussi
oni non fuisse obtemperandum: deo quippe imperante contraria. Item.
Maioris institutis minoris non esse preponenda. aut communibus priva
ta non preiudicare imperia. quis dubitat? Nam et ex regula sancti Bene
dicti hoc habemus. Possem quidem abbatem cistiensem ad medium
deducere. qui utique superior arnoldo quantum pater filio. quantum magister
discipulo: quantum abbas denique suo commisso monacho. merito se
fuisse a vobis preter ipsum querit contemptum: posse et episcopum cuius nichilominus
quia non fuit expectatus consensus. tam intolerabiliter contemptus. cum ad ipsos
et de ipsis dicat. qui vos spernit me spernit. Sed quam his possem ambo
bus apponi et anteponi romani pontificis. tamquam gravior auc
toritas. Cuius quippe vos aiunt premunitos fuisse licentia. que et ipsa
licentia suo quidem loco erit discutienda: talis ut ferat tamen
[illegible]dino fratres non sit auctoritati contradicere. Certus sum quia ille pon
tifex qui per sanguinem proprium solus et semel introivit in sancta. eterna
redemptione inventa: terribili voce denuntiat in evangelio. Nemo
unum de pusillis eius audeat scandalizare. Vobis autem [illegible]

docuerit scandalum, si non ultra processit malum. Facile autem scit
venia recompensari quam grave dampnum non oritur. Quid pluribus?
Quod dubium non est scandalizatis, non apte non videatur, quia iniquum
ne humanam iussionem divine pretuleritis. Quis quidem audere qui
in minimis dicere audeat bonum esse aut licite fieri posse, quantelibet
dignitatis homine precipiente. Quod autem non bonum est, non bene fieri precipitur,
procul dubio malum est. Unde sequitur, ut advertit, quod inter unum
in melior usurpatum scandalum ac vitium et contra mandatum, non precipitur bonum
et medium. Sed precipi omnino fuerit malum, quod quidem et precipi bonum semper
bonum est, et medium bene fieri potest. Quomodo ergo vel alterius iussio vel pro-
pria permissio licitum facere valuit quod precipi sic irrefragabiliter pro-
hibetur malum fuit, cum superius precedentium allegatum sit ea que prohibita
sunt et pura mala, ut numquam iusto iuberi sic non licite posse fieri.
Vides quam inanis excusatio sit de humana obedientia, ubi divini manda-
ti fit transgressio. Nec timendum, ut arbitror, quod ad illud Domini respon-
sum de scandalo nuntiato scandalo phariseorum confugias, ut quoniam ille

nicipli

mala predicebat duces: Sinite illos, ceci sunt, duces cecorum, itaque nimi-
rum pro scandala non esse timenda existimes. Vides nempe quia nulli si-
milem habeat in hac parte comparatio. Nam si compares personas, illi pha-
risei superbi, hi pauperes qui scandalizati sunt; si causas, hic veritas, ibi veri-
tas in causa esse demonstratur. Rursus quod et supra propositum est, vos non
solum divinis humana, sed et communibus privata pretulisse convinci. Hoc
solum ad probationem sufficiat, quod vite illi et novitati insolite et insolite
presumptioni non tantum nostri ordinis universitas, sed et omnium monasteriorum
et consuetudo et institutio reclamare noscitur. Quod et vos scientes non medio-
criter timentes, et satis de ipsa causa diffidentes, remedia a curie
[illegible] consiliis apostolica conati estis debilitare licentia. O frivolum
satis remedium, quod non est aliud nisi more hypocritarum con-
temnatis conscientiis tegere [illegible] ad velamentum
non ad medicamentum. Duplicare [illegible] licentia qua [illegible]

impetrauim⁹? Utinā nō licenciā quesissetis· sȝ ɔsiliū· i· ū ut licet·
sȝ an licet· Nō tū licenciā querebatis· Ut licet qđ non licebat:
facere itaqȝ volebatis quod nō licebat· Sȝ quod ū licebat· malū
erat· Mala igitur intencio: q̄ in malū tendebat· Nisi forte tale erant
fuisse h̄ dicatur· quod ab sqȝ licencia quidē non liceret: liceret
aūt si tū licencia fieret· Uerū id iam supius ī ināabili exclusū
ē racione· Nec eñ de⁹ ū ait· nolite ɔtempnere vnū ex hijs pu
sillis q̄ ī me credūt· addidit ē ū tū licētia· aut dicēs· q̄ scanda
lizauerit vnū de pusillis meis sine licētia· sȝ absolute nolite
igitur ɔtēpnere vnū ex hijs pusillis q̄ ī me credūt: et q̄ scandalizaue
rit vnū de pusillis meis· etc· Constat itaqȝ ū veritas· et veritas
necessaria ī causa ū est· ū licite scandalū qđlibȝ a quolibȝ posse
cōmitti· ū iuste pcipi: ū īnoxie ɔsentiri· Huī⁹ tū patrādi mali
querēdā putastis eē licenciā: Sȝ ad qđ· In ut quāto licēti⁹ tan
to securi⁹: et q̄ securi⁹ eo et periculosius peccaretis: Mira cautela:
et stupenda prudēcia· Malū qđ iam corde ɔcepāt ore ɔspirauerant: ope tū cauti fuerūt ū implere ū cū licēcia· Conceperūt
nō dolorē et peperūt īiquitatē: donec iniquo pasš ɔceptui prebuis
sȝ assensū· Quo lucro: Quo ve saltē ɔpendio mali· Nūquid ideo
aut malū esse desijt: aut vel minoratū ẞ q̄ pasš ɔcessit· Illo
qui malū malo accedēs· auget poci⁹ illđ· ū minuit· Quis ū malū
esse neget: assensū pbere malo· Nō tū summū pontificē fecisse
neqq̄ credid̄erim· ū a ɔtinuento mēdacio· aut īportunitate
victū· Nā etenim ille alr̄ ɔtenui licēciā vobis īdulgeret· seminādi
videlȝ scandala: scismata suscitādi: amicos ɔtristādi: fratrū ɔ
turbandi pacē: et ɔfundendi vnanimitatē· pluqȝ ī sup ɔtēpnendi
epm̄: Sȝ qua necessitate: Necesse ū habeo dicē· cum rei exitꝯ
satis īdicet· Profectos minime pbāgim⁹: profectū nō cerunim⁹.
Hijs ḡ talibȝ et tam grauibȝ dare mal assensū· ex hibē ob se
quiū· īpende adiutoriū· tu m̄ obediam noīas: modestiam

nuncupas: appellas mansuetudinem. Tu inquam qui conaris pessima vicia
virtutum palliare nominibus: Num putas hec sine iniuria facere dum virtutum quod
virtutibus facis iniuriam. Vanissimam per supersticionem. turpissimam levitatem.
crudelissimam discessionem. obediencie. modestie. mansuetudinis nominibus
velas et velatis sordibus sacra illa vocabula maculas. Hanc ego
numquam emuler obedienciam. Talem in numquam libeat modestiam. vel potius
molestiam imitari. Hanc vero tenui mansuetudo semper longe sit a me. Talis
siquidem obediencia omni contemptu est deterior. Talis quoque modestia. ultra
omnem modum extendit. Ultra dixi an citra. Sed veritas forsitan et utroque
competencius dixerim extra. Qualis demumque illa est mansuetudo. que ipso
suo auditu omnium aures exasperat. Volo tamen et eam ipsam ut et in me ex-
hibeas. tamen utique tam paciens sis. ut a quolibet et quo non licet perturbari
contendas: liceat et me obsecro paulo nunc fidencius agere tecum. Ille
qui male nisum meruit dete: si quod nemini soles. soli mihi indignandum
putaveris. Igitur tuam iudicio constituam. Voles an invitus perfectus es.
Sed si ex voluntate. iam non ex obediencia. Si autem invitus. suspectum videris
habuisse imperium. cum obsequi gravabaris. Non vero suspicionibus dis-
cussio necessaria. Vexit ut tue pacie dares vel capes ex punctum
nichil distinctos tuam te passus es. non solum preter voluntatem tuam. sed
et contra conscientiam. O pacia omni digna impacia. Non possum fateor non pati-
hanc contenciosissime pacie. Videbas displicentem et sequebaris. Vera
pacia est pati vel agere contra quod libeat sed non preter quod liceat. Nunquid
hominem audiebas fortune susurrantem: deum non audiebas aperte re-
clamantem. tali quidem celitus emisso tonitruo. De illi per quem scandalum
venit. Non tamen nisi dominus: sed et sanguis ipsius clamore vehementi vehe-
menti. sive de his licet terribiliter intonabat. Clamor eius ostenso.
Effusus quippe pro dispersis filiis dei. ut eos congregaret in unum. iuste
fremebat in dispersores. Dixit nimirum dispersores: quid non noverit pro-
ligere. Magnus eius clamor et vehemens qui tempore de sepulchro
animas ab inferis excitavit. Terram celosque tuba illa convocavit in

+ Scandala dictante audiebas: et obsequebaris.

vnū: q̄ppe q̄ in t'ra ⁊ q̄ in celis sūt pacificās. In oēm t'rā exiuit
sonus ille: ⁊ v'rām ñ valuit rūpe surditatē. Vox nēpe illa
ī virtute: vox illa ī magnificētia. ⁊ q̄d clamat: Exurgat deus
⁊ dissipent' inimici eius. Et iterū. Dispge illos ī v'tute tua: ⁊
depone eos ptector meus dñe. Sanguis xpi ꝯtra' adā. sanguis
v'o q̄ pro vijs ꝯgregatis. ad ūsus ipos dispsores q̄ tuba exal
tat vocē suā. Clamat aūt se dispsores dispge. qui dispsos collegit:
⁊ si vocē eius tu ñ audis. audit eā de tuis latere manauit. Quo
[illegible] aūt, q̄ ñ audit: q̄ abel sanguinē audiebat. Sz q̄d ad me
[illegible]. Ille vndeit [illegible] cōtradicē in t'ra ñ erat. Nō est discipulus
sup magistrū. Docēdus ñ docturus eius lateri adherebā. Neq̄ debui
[illegible] preceptorē auditor. Discipulos tempor paule simplex [illegible]
⁊ ille [illegible] vel [illegible] de labijs eius
pcedēt. [illegible] ñ h'ēs discute. [illegible] ad oīa [illegible]
[illegible] obedientes. O mō chū obedientissimū. [illegible] ex quo [illegible] senior
verbis. ne vnū quidē iota p'ter volet. Nō attendit q̄le sit
q̄d p'cipit. sz solo ꝯtentus q̄ p'cipit. Et hec obedia sine mora. Si
ita oportet sine causa legit' in ecclia. oīa pbate: q̄d bonū est
tenete. Sic ita oportet [illegible] euāgelij. estote pru
dentes sicut serpentes: sufficiente quippe q̄d [illegible] ⁊ simplices
sicut colūbe. Nec duo a subditis mādata [illegible] ē [illegible]
[illegible] ꝯtrariū [illegible] necessariā
[illegible] ⁊ pdenciā qua auertat' [illegible] ⁊ libertatē qua [illegible]
[illegible] ille. Nichil [illegible] habeo [illegible] ille
q̄d vellet. Dic q̄so. Sed dato ī manu gladio. [illegible] te armare [illegible]
[illegible]. Aut si te tuo [illegible]
laqueū pre [illegible] dari [illegible] obtinasses? Nonne [illegible]
[illegible] possis. [illegible] reputat' homicida. Age [illegible]
[illegible] obedie [illegible]. Nō [illegible]
[illegible] qui dixit. [illegible] fortasse [illegible] ex pe[illegible]

scandala facientib; demergi poti⁹ in pfundū maris. Cur hoc
dixit: nisi qz significare voluit tam g̃uia illos ī posterū manere torm̄
ta. ut eis cōparata mors tēpalis. nō penalis eē videat᷑ s; cōmoda.
Nr̄ g̃ scandalū tā enorme cōmitteri obediens ad hesisti. sequēdo
illum obsequēdo illi: nōne utili⁹ michi p̄missa veritatis sniam
molā asinariā collo ei⁹ suspēdēs. et sic eū demergēs ī pfundū
maris. Ad q̃. Tu ille obedientissim⁹ fili⁹. tu ille devotissim⁹ dis
cipulus. illū prēm et p̄ceptorē tuū. quē in pūcto quidē temporis.
vel transverso ut dicitur pedis gratie qui diu vixit passus es de
gari. ita ut ī foveā eiꝫ p eū nō quidē tectis. s; apertis more balaā
oculis eadē non cecitatus lis: tu ne michi illū tuo ita beandū putas
ti obsequio: ut mortē illi graviorē exhibueris obediam. Reue
ra nunc ex priori qm̄ via illa sit sana. Inimici hominis domestici eius.
Sic te itaqꝫ sentiēs. sic cōstitu⁹ ipse tibi. nōne si sapis gemis et si
nō desipis tremis. Nempe tua obedia nō meo quidē s; veritatis
iudicio peior inventa ē homicidio. Scio nō ignoras. q̄ in nō tre
pidas. Ad si trepidas. cur nō emēdare festinas. Alioquin iste
hic et ad aliud tribunal trahicā. cōsciam portas. ubi iudex teste nō
indiget. ubi veritas discutit intentiones. ubi inquisitio culpar ptin
git ad abdita cordis. ubi denique secretissimos recessus mentiū dum
ingillet investigat intuitus. et ad subitum illum iusticie fulgorem
aiar ex psali sunt. cuncta sive bona sive mala enormit que ce
labant. Ibi sequitur frater adā. facientes et cōsentientes pari pena
punientur. Ibi fures et socii fur. similē sunt ex reptura sniam.
Ibi par subibunt iudiciū. et qui lactant et qui lactant pctores.
Vel gte igitur ita dicere quo nō me. ille viderit. Age pice: et dic nō
sum inquinatus ab ea. Ab scōde igne in sinu tuo: et te lactato
nō ad uri. Pone demuꝫ porcionē tuā cū adulteris: michi tu
iter esse putatis. Nō ita pstatas. Redarguit enī scriptura. non
solū qz ipse immundus s; et qd socius sit immūdor: qz i genus vir

x

pollut9 labijs ego sum: ⁊ i medio ppli polluta labia habētis
ego habito. Redarguit aūt se dixerim. n̄ q: cū mal' habitaret.
ꝫ q: mala n̄ redarguerit. Sic naqꝫ ait. Ve m q: tacui. Quū v̄
q̄re malū facere acquiesceret: qd se ⁊ i alijs n̄ redarguisse redar
guit. Qd de m de ē dauid. Noue aliem stagione pcti se sense
rat i quari posse cū dicet: cū hoīb3 opantib3 i iqtatē: ⁊ non
comunicabo cū elc̄is eor. Deniqꝫ ⁊ orat dicēs. Ab occultis
meis m. me. do: ⁊ ab. par. ser. tuo. Vn̄ ⁊ malor ceu noluit
pticipare malū. studuit declinare consortiū. Ait etem. Nō sedi
cū consilio vani: ⁊ cū ini. ge. n̄ itroibo. Hinc v̄sidō cōtinit ⁊ sub
sequis. Odiui eccl. ma. ⁊ cū ip. n̄ sedebo. Audi deniqꝫ ⁊ sapiē
tis consilū. fili mi si te lactauerit pctōres: n̄ acqescas eis. Cu
q adversus h atqꝫ alia i hūc modū i numera veritatis testi
moīa. putasti nuq obediēdū. Odiosa puersitas. Obediē
tia q sp militat veritati: ad n9 veritatē attingit. Feliter q
dixerim fr̄is henrici obediam: tu cito r̄sipiscēti ab errore ⁊
ruertenti ex itinē. talē cōtigit n̄ expiri obediam. Quū potio
rē nūc ⁊ dultiorē sine hui9 mi i obedie carpit. mi naqꝫ decpul
tat fructū. bonā habēs cōsciam. qd ceteris collegis suis. fr̄a
cordu grauī scandalo consulētib3. ipē i t'fres in proposito ⁊
ordīe suo sine q̄rela cōsulet. Cui9 ego si opcio det. pigrā poci9
elegerī in obediam cū ipi9 cōsciā: qm hor studiosam obediam
cū scandalo. Estimo eni q: meli9 agit iste sic i obediēs abbi.
b3 n̄ caritati. seruādo vnitatē i vinculo pacis: q̄ illi q ita ob
tempāt hoī vni ut vnū pferāt vnitati. Fidenter ⁊ hoc aod di
derim expedire magis nulib3. sola vni9 hoīs pdilatari obedia:
qm reliqs oib3 pietatis boīs ⁊ votis spē pfessiōis. Si qdē ut
cera tacca. duo pcipua nob i monasterijs cōuersātib3 obseruā
da tradūt. subiectio ⁊ stabilitas i loco: ⁊ ita obseruāda qd
neutrū ipediat alterz. si alterutz s' p indicet: vt ubi [illegible]. sic te

stabilē in loco exhibeas. ut abbi subiecī n̄ cōtēpnas. sic obe-
dias subiectꝰ abbi. ut stabilitatē n̄ amittas. Porro si destitis
illiz p̄seuerātē. q̄ abbis forte subdi cōtēpnit imperiis: nimius + loco
si reprehendimꝰ obedientiam. q̄ uob̄ u̅rm̄ deserendi loci uel cā existit
uel occasio: p̄sertim cū in pfessiōe regulari sic pmittat. stabilitas.
ut de subiectione abbi exhibenda. nulla penitꝰ mētio fiat. Sed q̄-
ris forsitā inquiens mi. Quid ergo tu facis de tua stabilitate. quia apud
cysterciū firmasti: et nunc alibi habitas. Ad illud quod respondeo. Ego
quidē cysterciēsis monachꝰ ibidē pfessus. ab abbe meo ubi nunc habi-
to missus sum. sed missus in pace: missus sine scandalo: sine discordia
missus iuxta cōsuetudinē et cōmunē institucionē. Quamdiu ergo in eadē q̄
missus sum pace et concordia pseuero. quamdiu in humilitate sto. cōmuni-
bus priuata n̄ pfero. quietus et subiectus in quo positus sum p maneo.
securus dico cōstātia. quod pmisi firmiter teneo. Quoniam enim stabilitatis
preuaricator uotū. q̄ unitatis nō rumpo uinculū: pacis firmamentū
n̄ desero. Et si corporaliter absentauit obedientia: sed spiritum ibidē p̄sente tenet
cordis deuotio. et in nullo penitus dissimilis conuersatio. Quia die nunc quod
quidē deus auertat. aliis in cupiā uiuere legibus. aliis moribus conuer-
sari: diuisis deseruire obseruantiis: ad inuenire nouum. extra-
neas usurpare cōsuetudines: transgressor pfessionis: pmissa stabi-
litatē. iam non me tenere cōfido. Dico ergo abbi pōm obtēpandū:
sed salua pfessione. Nec tu pfessus regula sancti benedicti. ubi pmisisti
obedientiam: pmisisti et stabilitatē. Quod si obedieris quidē. stabilis autem nō
fueris: dum offendis in uno. factus es omnium reus. Si omnium et ipsius obedientie ui-
des itaque pōdꝰ huiuscemodi obedientie. Quomodo nempe stabilitatis transgressionē
sufficiat excusare: que nō valet quoque patrocinari. Item. Votū est sollēp-
niter ut regulariter pfiteri queque in presentia abbis. In presencia ergo tan-
tū et n̄ ad nutū ipsius cuiusque fit pfessio. Testis proinde adhibetur ab-
bas. n̄ dictator pfessionis. adiutor n̄ fraudator ad implecionis:
uindex n̄ auctor preuaricacionis. Quid igitur? Ponam in manu abbis

Nota

quod absque ulla exceptione coram deo et sanctis eius firmaui propria manu et
ore? audiens ex regula, sicut aliter fecero a deo me esse dampnandum quem
irrideo. Si abbas meus aut quis angelus de celo contraria iusserit: libere recusa- [faciat]
bo huiusmodi obedientiam, que me transgressorem proprii voti et periurare nomi-
ni mei. Scio enim me iuxta scripture veritatem ex ore meo vel condempnandum
vel iustificandum: et quod os quod mentitur occidit animam: et quod deo veraciter
canitur: perdes omnes qui loquuntur mendacium: et quod unusquisque onus suum
portabit, et unusquisque pro se reddet rationem. Alioquin qua fronte
psallam, metiens in conspectu dei et angelorum illud de psalmo: Reddam ti-
bi vota mea que distinxerunt labia mea. Viderit denique abbas meus
quid sibi faciendum putet, de eo quod ex regula ad ipsum specialiter dirigitur,
ut presentem videlicet regulam in omnibus conservet: et item quod univer-
saliter precipitur et nemo excipitur, ut omnes scilicet per omnia magistram
sequantur regulam, nec ab ea temere devietur a quoquam: ego sic ipsum se-
qui decrevi, sicut et utrumque magistrum, ut nequaquam regule quam teste
ipso iuravi statum custodire deviem magisterio. Occurramus
breviter questioni, quam alacriter nobis surgere posse videtur: et sic iam minus
longam finiamus epistolam. Videor nempe contraria loqui rei quam facio.
Queri etenim a me potest, si hos dampno, qui abbatis sui non solum consensu
sed et iussu suum monasterium deseruerunt: quo pacto illos et recipiam et re-
tineam, qui de aliis monasteriis fracto stabilitatis voto et contempto
seniorum imperio, ad nostrum ordinem venerunt. Illud quidem brevis re-
sponsio: sed periculosa. Vereor namque displicere quibusdam, quod dicturus
sum. Ceterum magis id verendum puto, ne tacendo veritatem illum
diculum non vehent cante. Justitiam tuam non abscondi in corde meo:
veritatem tuam et salutare tuum dixi. Hac quidem illos ratione suscipi-
mus, quoniam non putamus esse malum, si vota labiorum suorum, que in locis suis po-
tuerunt quidem promittere, sed nequaquam persolvere, deo qui ubique est, ubicumque
potuerint reddant: et solius rupte stabilitatis dampna, reliquorum re-
gularium preceptorum integra observatione compensent. Sicut displicet

hoc. et murmurat adversus hominem querentem salutem suam. responde
bit pro eo salutis auctor. Nonne oculus tuus nequam. quia ego bonus sum?
O quisquis es qui saluti invides aliene: parcito vel tue. An nescis
quod invidia diaboli introivit mors in orbem terrarum? Attende itaque.
Si enim vere invidia ibi mors: non potes simul et invidere et vivere.
Quid molestus es fratri tuo. qui satagit quemadmodum que protulerit
de labiis suis non faciat irrita? Si querat homo vere et quomodo persol
vat quod pollicitus est deo. quid tu perdis? Fortassis si aliquantam pecu
nie tu eum debitorem teneres. invitum cogeres mare et aridam circuire
usque ad novissimum quadrantem. debitum redderet universum. Quid itane ma
le meruit deus tuus. quia non vis ut et ipse a suo quod suum est de
recipiat bitore? Immo unde invides duos tibi infensos reddis: deum et dominum
servi obsequio. et deum gratia servum fraudare conaris. Tu quare
illum potius non imitaris. et ipse videlicet persolvendo quod debes. Putas
ne tuum requiret deus. An potius propter hoc magis irritas in
te deum. quod dictis in corde tuo non requiret. Quid inquis? Omnes ergo
dampnas. qui similiter non faciunt? Non. Sed audi quidem de ipsis
sentimus: et noli frustra calumpniari. Quid me vis odiosum facere
multis milibus sanctorum. qui sub nostra professione non nostro conversantes
more. tamen aut sancte vivunt. aut vite defuncti sunt? Num ignoro quod
reliquerit sibi deus septem milia virorum qui non curvaverunt genua
sua ante baal? Audi quod emule obtrectator auscultes. Viri tui
de aliis monasteriis ad nostra venientes. recipiendos censuerim.
Numquid non venientes dampnavimus? Excuso illos: non istos accuso.
Soli sunt in vado. quos non excusare volo non valeo. Quibus exceptis
si quis ceterorum ad regule cupiat tamen sive puritatem. sive propter
scandalum non audeat. aut certe ob certam corporis infirmitatem:
puto quod non peccat. dum tamen in suo studeat loco sobrie et iuste et
pie conversari. Nam si qua ex more monasterii minus forte distric
te quam regula instituisse videtur observare compellitur. excusabit

Si forsitan est illa caritas qua cunctatur in igne ad melius proficere scandala
lis. maior illa caritas operit multitudinem peccatorum: aut illa humilitas que
ipse consciens infirmitatis se reputat in peccatum. Siquidem et de ipsa scrip
tum est: deus humilibus dat graciam. Multa quidem tibi karissime locutus
sum. cum multis operis non habeas: quippe cum sit et ingenium velox
ad intelligendum quod dicitur: et voluntas agilis ad eligendum quod utilius
suadetur. Sed licet specialiter quidem ad te: non tamen tam multa propter te scri
benda putavi. Hec itaque quibus deus providit fore necessaria. Te
autem ut meum iam olim familiarissimum paucis et cum omni fiducia
moneo: ne iam diuciis animas desiderancium te in tue quidem horrendum
periculum tue expectacione suspendas. Cum tua eorum que nisi fallor
quorum sit et mors et vita in manu tua est. Arbitratu enim
quod feceris aut volueris illos esse facturos. Alioquin apte
denunciam illis. quam maior omnium abbatum nostrorum non contempnendam
sentenciam. que merito precessit in vos. qui redierit vivent.
qui renuerint morientur. Vale.

Aliam brevem epistolam quam anno preterito sub articulo
vite profectionis dictaveram. quoniam cognovi te illam
non accepisse. huic putavi subiungendam: ut ad
hunc vel sero videas.

Karissimo fratri adam: frater bernardus de claravalle abbas
...conservi filii. Tua non satis comperta humilitas et instantis
periculi necessitas. prebet michi fiduciam conveniendi te acrius. et ar
guendi liberius. Consensate quis te fascinavit tam cito recedere ab
illo saluberrimo consilio in quo dudum tibi pariter et michi deo solo teste
conventum est. ... Cogita in superiores vias tuas: et converte
pedes tuos in ... testimonia domini. Non recordaris quod primo
in maiori mo... nasterio tue conversionis inicia dedicasti.
secundo apud fons... ... nostre te qualicumque prudentie
commendasti: tercio in mori mundo tuam stabilitatem firmasti. quare

est in ordine
epistolarum
quinta.

to inceptum rursus inito consilio suggerente uel abbate Arnoldo peregri
nationi primo uagationi ingenue abrenunciasti. ipsius quoque t
torum sortium. si non licite posset ipse abire illicitum iudicasti. Quod
enim? licite ne diceres illum recedere. qui tot commissis lacrimabile
scandalum reliquit? non commissoris expectauit licentiam. Sed que
situm in quibus licet que sit retractare uoluisti? Ut te mani
feste leuitatis te arguam? ut esse et non esse apud te euident
ostendam? sicque errorem tuum tandem agnoscens et erubescens. uel
sero discas ab apostolo. non omni spiritui credere. discas a salomo
ne. multos quidem amicos. unum autem habere consiliarium de mille:
discas precursoris domini exemplo. non solum mollibus non uestiri. sed
et in modum uento agitate harundinis transferri omni uento doc
trine: discas ex euangelio. domum tuam super petram fundare? discas
et cum discipulis serpentis non obliuisci prudentiam. cum simplicita
te columbe: et tam ex hiis quam ex aliis. atque aliis scripturarum tes
timoniis. hanc colligas summam. quantum tibi uidelicet usque
nunc. milleformis ille seductor illusit. qui cum ante boni inicium
non ualuit impedire. inuidit perseuerantie? hoc minus sue posse
sufficere malicie iudicans. si haud posset auferre tibi. quam
solam uirtutum nouerat. coronam. Obsecro te per uiscera mi
sericordie christi. ut nullatenus abeas? aut uel non prius. quam ad nos
loco quidem oportuno uenias loquimur: scilicet quod forte tantis ma
lis. que iam nobis ex uestra discessione aut uenisse sentimus.
aut uentura metuimus queat remedium inueniri. Vale.